

ינואר - מרץ 2014 ■ מס' 108 שנה 23

עולם במלחמה

נושאון - ביטאון איל"ת - אגודה ישראלית לבולאות תימאטית

עורך: יורם לוביאניקר עורך משנה: לורנס פישר

עורך גרפי: הדי אור

דוא"ל: noson.ed@gmail.com

בית יואל, נמל תל אביב 40, תל אביב 63506

Nos'on ISSN 0792-6448

תוכן העניינים:

דבר העורך	עמ' 2
סוף שהיה להתחלה	עמ' 3
צופן האניגמה ופענוחו	עמ' 7
מלחמת הצוללות בים התיכון	עמ' 13
חסידי אומות העולם ציאונה סוגיהרה	עמ' 19
תרומת הישוב היהודי בארץ ישראל	עמ' 22
למלחמה בנאצים	
הכה את המומחה	עמ' 29
הגדרה קולעת בול	עמ' 31
לורנס פישר	
מנחם לדור	
גדעון רענן	
יגאל נתנאל	
משה רימר	
אסף אברהם	

ועד האגודה והפעילים:

יו"ר - יצחק ברק (השחר 34, ראשון לציון 75261, 054-5314568)
סגן יו"ר - מנחם לדור (ת.ד. 340, הר אדר 90836, 054-4825007)
מזכיר - יורם לוביאניקר (בית יואל, נמל תל אביב 40, תל אביב 63506, 054-5402723)
גזבר - שלמה וורגן (ת.ד. 2561, ראשון לציון 75124, 054-6855951)
חבר ועד - ד"ר יהושע מגר (מעלה גיא אוני 228, ראש פינה 12000, 052-8802725)
חבר ועד - לורנס פישר (054-7799297)
ועדת ביקורת - יוחנן מי-רז (יו"ר), חגי זהר, משה רימר.
עורכי נושאון - יורם לוביאניקר, לורנס פישר

שירותים לחברים: נושאון - ארבע פעמים בשנה, נושאונט - ארבע פעמים בשנה, נושאונצ'יק - 12 פעמים בשנה, מכירות פומביות, שירותי ספריה תימאטית, מפגשים, סמינרים והרצאות, צוות מומחים, "שבל" (ביטאון התאחדות בולאי ישראל).

דמי חבר (2014): מבוגר - 140 ₪, נוער - 70 ₪.

תאריך אחרון למשלוח חומר לחוברת הבאה: 1.3.14

דבר העורך

שלום לכם,

גליון זה – הראשון לשנת 2014 – מוקדש למלחמת העולם השנייה. פותח אותו מאמרו של **לורנס פישר** על הסכמי וורסאי, אשר סיימו את מלחמת העולם הראשונה ובה בעת יצרו את התשתית למחלמה השנייה. **מנחם לדור** מביא את סיפורו של צופן האניגמה אשר שירת את הצבא הגרמני, וכיצד הוא פוענח על ידי היחידה הבריטית הסודית בפארק בלצ'לי. המאמר של **גדעון רענן** עוסק במלחמת הצוללות בים התיכון, ו**משה רימר** "מכסה" את תרומתו של היישוב היהודי בארץ ישראל למאמץ המלחמתי. יגאל נתנאל מביא את סיפורו של **ציאונה סוגיהרה**, דיפלומט יפאני שהיה לחסיד אומות העולם. המדור "הגדרה קולעת בול" משתלב אף הוא בנושא הגליון, ומוקדש לדואר הניצחון. כן תמצאו בגליון את שאר המדורים ואת המכירה הפומבית החצי שנתית המצורפת לגליון.

הגליון הראשון של השנה החדשה הוא גם הזמן בו אתם מתבקשים לשלם את דמי החבר שלכם לשנה החדשה. דמי החבר נותרו ללא שינוי (140 שקל). אנא שילחו אותם **עוד היום** לגזבר, **שלמה וורגן**.

מפגשי איל"ת נמשכים בתדירות גבוהה. באמצע דצמבר נערך מפגש כזה, וחברנו גדעון רענן הציג בו את אתר האינטרנט שלו על בולי צוללות. האתר מרשים ביותר, ומכיל שפע של ידע, מחקר ומידע. אנו ממליצים לכל החברים שלא היו במפגש לבקר באתר בכתובת www.submarinesonstamps.co.il.

ב-16 בינואר יתקיים מפגש נוסף, אותו ינחה חברנו **יוסי חרש**. יוסי הוא מבכירי התימטיקאים בארץ ומציג עתיר ידע ונסיון, אשר שמח תמיד לחלוק את ידיעותיו עם אחרים. כדאי לנצל את ההזדמנות הזו ולהגיע למפגש. מפגשים נוספים מתוכננים להתקיים ב-13 בפברואר וב-20 במרץ. במסגרת מפגש זה תתקיים גם האסיפה השנתית של איל"ת. אנא קראו את ההודעה בעמוד 27.

לאחרונה פנה אלינו אחד החברים והציע שנכלול בנושאון מדור תחת הכותרת "מי מכיר ומי יודע?", במסגרתו יוכלו חברים לשאול לגבי פריטים בולאיים שהם מנסים לחקור. ההצעה מתקבלת בברכה, אך למעשה מדור כזה כבר קיים והוא נקרא "הכה את המומחה". אנו מזמינים שאלות מהחברים בכל נושא, ואנו ננסה להשיב עליהן.

שלכם,

יורם ולורנס

סוף שהיה להתחלה לורנס פישר

מלחמת העולם הראשונה תיזכר לעד בשל מספר סיבות: ראשית, הייתה זו המלחמה הראשונה אשר התפרסה על פני העולם כולו, בהשתתפות עמים מכל חמש היבשות. שנית, במלחמה זו נערך לראשונה שימוש בנשק כימי בהיקף משמעותי, ושלישית – המלחמה תיזכר תמיד בשל ההסכמים אשר נחתמו עם סיומה. היסטוריונים רואים כיום בחתימת הסכמי וורסאי, אשר נועדו לסיים את מלחמת העולם הראשונה, את ירית הפתיחה למלחמת העולם השנייה. כדי להבין טענה זו נדון במאמר זה בתוכנם של הסכמי וורסאי, ובפרט נעמוד על הסעיפים הבעייתיים שבהם.

הסכמי וורסאי זרעו את
הזרעים למלחמת העולם השנייה.

מלחמת העולם הראשונה גבתה מחיר דמים יקר: 16 מיליון איש קיפחו את חייהם, וכ-20 מיליון נוספים נותרו נכים לשארית ימי חייהם. מדינות ההסכמה, ובראשן בריטניה, צרפת, איטליה, יפאן וארצות הברית, ראו בגרמניה את האשמה העיקרית הן בפרוץ המלחמה והן בתוצאותיה הנוראיות. לפיכך הן היו נחושות בדעתן להעניש את גרמניה על הסבל אותה היא גרמה, ולקבוע תנאים שיימנעו מגרמניה לצאת בעתיד למלחמה נוספת.

על רקע זה התנהלו הדיונים בוורסאי. הועידה החלה ב-18 בינואר 1919, וחוזה וורסאי נחתם ב-28 ביוני אותה שנה. משך הזמן הארוך משקף גם את חילוקי הדעות ששררו בין מדינות ההסכמה לבין עצמן: ארצות הברית, בראשות הנשיא **וודרו ווילסון**, שאפה להסכם מאוזן ("שלום ללא מנצחים ומנוצחים") ולהקמת חבר הלאומים, שימנע סכסוכים מזוינים בעתיד. בריטניה רצתה בהחלשת גרמניה במידה מוגבלת בלבד, כדי למנוע דומיננטיות צרפתית בלב אירופה, בעוד שהצרפתים פעלו להחלשת גרמניה בכל דרך אפשרית. חוזה וורסאי כלל לא פחות מ-440 סעיפים שונים, ובכללם את הקמת חבר הלאומים. לא נעמוד כאן על כל פרטי ההסכם, אלא נתרכז בארבע נקודות אשר בדיעבד קל לראות כי בהם נטמנו זרעי מלחמת העולם השנייה.

סעיף האשמה

סעיף 231 לחוזה וורסאי הטיל על גרמניה את האחריות הבלעדית לפרוץ מלחמת העולם הראשונה, ולנזקים שנגרמו למדינות ההסכמה כתוצאה מהתקפות של גרמניה ובעלות בריתה. האמת היא, שקצת קשה לראות בגרמניה אחראית בלעדית למלחמת העולם הראשונה: אחרי ככלות הכל, המלחמה החלה כאשר לאומן סרבי ירה למוות בארכי-דוכס האוסטרי **פרנץ פרדיננד**, ומערכת הבריתות באירופה כולה הופעלה.

סעיף האשמה עורר התנגדות עזה בקרב כל הגרמנים. התנגדות זו נוצלה ברבות הימים על ידי **היטלר** ללבות את השנאה כלפי שכנותיה של גרמניה, ושימשה כדלק הנשפך על מדורת הלאומנות.

חותמת תעמולה גרמנית משנת 1933: "מי שטוען שגרמניה אחראית למלחמה משקר. שקר זה הוא השורש של כל צרותינו".

סעיף הפיצויים

בהמשך להטלת האחריות למלחמה על גרמניה נקבע בחוזה וורסאי כי גרמניה אחראית לכל נזק והפסד שנגרמו למדינות ההסכמה כתוצאה מהמלחמה. בהתאם לכך הוחלט כי על גרמניה לשלם פיצויים למדינות אלו. בינואר 1921 קבעה וועדה של מדינות ההסכמה כי שווי הפיצויים שעל גרמניה לשלם הוא 269 מיליארד מארק זהב. הגרמנים נדרשו לשלם סכום אסטרונומי זה בתשלומים כספיים, בחומרי גלם כגון פחם וכימיקלים, או בצידוד כגון רכבות. נציין כי מדינות ההסכמה הבינו כי אין סיכוי ריאלי לגבות פיצויים דומים מבולגריה או מטורקיה. מאחר וגרמניה נחשבה למדינה עשירה היא גם הפכה ליחידה שנדרשה לשלם פיצויים עבור מלחמת העולם הראשונה.

עשירה ככל שתהיה, גרמניה עצמה עסקה בליקוק פצעים מהמלחמה, ולא היו לא אמצעים כספיים לעמוד בתשלומים שנדרשו ממנה. ממשלת גרמניה נאלצה ללוות כספים, התקשתה לעמוד בהחזרים הנדרשים, והתוצאה הייתה היפר-אינפלציה מטורפת (המחירים הוכפלו בכל 49 שעות). הדבר בא לידי ביטוי, כמובן, גם בתעריפי הדואר, ומעטפות מהתקופה מציגות זאת בצורה ברורה. התמוטטות המטבע הגרמני סייעה למפלגות הקיצוניות, ובכללן גם לנאצים.

בסופו של דבר הבינו בעלות הברית כי גרמניה פשוט אינה מסוגלת לעמוד בתשלומים. ועדה בראשות התעשיין והדיפלומט האמריקאי **אוון יאנג** הפחיתה את חובה של גרמניה ל-112 מיליארד מארק זהב – שווה ערך לכ-8 מיליארד דולר – וקבעה כי התשלומים ייפרשו על פני 59 שנה.

מעטפה מימי ההיפר אינפלציה בגרמניה. מכתב זה נשלח בדואר רשום בתוך גרמניה ב-1/10/1923. תעריף המשלוח היה 2 מיליון מארק, והתוספת עבור משלוח רשום הייתה 2 מיליון מארק. בשל האינפלציה הגבוהה היה תעריף זה בתוקף למשך עשרה ימים בלבד. ערך הבולים, המצוין בהדפס הרכב, הוא באלפי מארקים. המכתב כולל ביול יתר של חמישים אלף מארק, אשר ערכם היה אז אפסי. באותה תקופה דולר אמריקאי אחד היה שווה ל-10 מיליארד מארק.

סעיף פירוק הנשק

כדי להבטיח שגרמניה לא תוכל לסכן עוד את שלום שכנותיה נקבע בהסכם וורסאי כי הצבא הגרמני יוגבל בכוחו. הוחלט כי גרמניה תורשה להחזיק צבא קטן בלבד (עד 100,000 חיילים ולא יותר מ-4,000 קצינים), ללא חיל שריון. הצי הגרמני הוגבל לשש ספינות, ונאסר על הגרמנים להחזיק בצוללות וחיל אויר. איזור חבל הריין, אשר מדינות ההסכמה כבשו במהלך המלחמה, הוכרז כשטח מפורז. תנאים אלו היו קשים לעיכול מבחינת הגרמנים: הם "גררו רגליים" בביצוע הוראות הסכם וורסאי, וכך ביולי 1920 נתכנסה ועידה נוספת בעיר ספא שבבלגיה (העיר עצמה משופעת במעיינות מרפא, ושמה הפך שם נרדף למים בעלי סגולות רפואיות). ועידה זו שנה, בין השאר, באכיפת סעיף פירוק הנשק.

הגרמנים מצאו דרכים לעקוף חלק מהאיסורים עוד בימי הרפובליקה הווימארית. הם קיימו חיל אויר במסווה של "מועדוני טיס", ופיתחו תורות לחימה חדשות המתאימות ל"צבא קטן וחכם". עם עליית הנאצים לשלטון הפכו ההפרות לגלויות ובוטות יותר.

חותמת המציינת את ועידת ספא, יולי 1920.

הסעיפים הטריטוריאליים

כחלק מהסכמי וורסאי קיבלו שכנותיה של גרמניה נתחים מאדמתה. צרפת קיבלה חזרה לרשותה את שטחי אלזאס ולורין שנלקחו ממנה בהסכם פרנקפורט משנת 1871. חבל הסאאר עתיר התעשייה הועבר למשך 15 שנה לרשות חבר הלאומים, ובתום התקופה נערך בו משאל עם לקביעת עתידו. דנמרק קיבלה את צפון שלזוויג, ואילו פולין זכתה בחלקים מפרוסיה המערבית ושלזיה, וכן מסדרון לים הבלטי. בסך הכל איבדה גרמניה כ-13% משטחה וכ-10% מאוכלוסייתה. בנוסף נדרשה גרמניה לוותר על כל זכויותיה מחוץ לאירופה, לרבות מושבותיה מעבר לים.

אם נסכם את התמונה העולה מהסעיפים המרכזיים שבחוזה וורסאי, הרי שגרמניה איבדה שטחים רבים, סכומי כסף אדירים וסחורות רבות ערך, ונאלצה להחליש משמעותית את צבאה. כל זה הפך לתחושה עזה של אובדן הכבוד הלאומי הגרמני. היה זה פצע מוגלתי, אשר הביא לעליית הנאציזם. לנוכח ההשפלה שבהסכם נמצאו גרמנים רבים אשר הסכימו לקבל מנהיג אשר הבטיח להשיב עטרה ליושנה.

לורנס פיישר אוסף בולים בנושא הסכסוך הישראלי – ערבי על הבטיו השונים.
התצוגה שלו "מדינה יהודית - המאבק להשרדות" זכתה במדליה מוזהבת גדולה
ברמה הבינלאומית. לתגובות: lawrence@gymtrainer.co.il

צופן האניגמה ופענוחו מנחם לדור

אניגמה הוא כינויה של מכונת ההצפנה ששימשה את הדרגים הגבוהים של הצבא הגרמני בזמן מלחמת העולם השנייה. במאמר זה נספר קצת על המכונה ועל תהליך שבירת הצופן.

הצפנה (קריפטוגרפיה בלע"ז) היא תהליך בו שולח המסר מחליף את הטקסט שברצונו לשלוח באמצעות תהליך הידוע למקבל המסר. המטרה היא שגם אם גורם שלישי כלשהו יצליח לקלוט את הטקסט בזמן העברתו (בדרך כלל האלחוטית) הוא לא יוכל להבין את תוכן השדר. דוגמה פשוטה: בעבר, השתמשו בנוסחה שתמציתה החלפת כל אות באלפבית באות השלישית הבאה אחריה. בשיטת הצפנה זו המילה "בולאות" תהפוך להיות "הטסדטג".

נושא פענוח הצפנים הפך אקוטי מאז החלו בתשדורות אלקטרוניות

שיטת ההצפנה שתוארה לעיל הינה קלה לפיענוח על ידי ניתוח של תדירות ההופעה של כל אות בשפה. אם נניח ש-'ו' היא האות השכיחה ביותר בשפה העברית, הרי שכתוצאה מכך תהיה 'ט' האות השכיחה ביותר בטקסט ששלחנו. עם קצת סטטיסטיקה והכרת השפה, נוכל מהר מאוד לחזור מ"הטסדטג" ל"בולאות". מכאן, שהמשימה העיקרית של מי שרוצה לבנות מכונת הצפנה חכמה הוא שבמסר המוצפן תופענה כל אותיות האלפבית בתדירות פחות או יותר שווה. והמשימה השנייה נוגעת לזמן הפענוח של המסר: שמצד אחד מכונת הצפנה חכמה תאפשר לנמען של השדר

לפענח אותו במהרה (לאור חשיבות השדר). מצד שני המטרה היא שלאויב הקולט את התשדורת, ייקח כמה שיותר זמן לפענח את השדר – אם בכלל. אם ייקח לאויב שנה שלמה כדי לפענח את השדר הרי שכל הנראה הוא כבר יהיה חסר משמעות מבחינה אופרטיבית (גדוד הטנקים כבר תקף מזמן או הצוללת כבר שינתה את מיקומה).

מכונת אנגימה עם ארבעה רוטורים על גבי "הבול שלי".

כל עוד תשדורות הועברו באופן פיסי, פענוח ההצפנה נעשה רק על ידי תפיסתו של השליח וקריאת השדר. הנושא קיבל תנופה באמצע המאה ה-19 עם התפתחות רשת הטלגרף, ובעיקר בתחילת המאה ה-20 (ומלחמת העולם הראשונה) עם כניסת הרדיו לשימוש ומעבר הצבאות לתקשורת אלחוטית.

העיקרון של מכונת האנגימה פותח על ידי מהנדס חשמל גרמני בשם **ארתור שרביוס** במהלך שנות ה-20 של המאה העשרים. העיקרון מתבסס על בנית גלגלי אותיות (רוטורים), שליד כל אות ישנו פין, המופנה לצד ימין של הטבעת או לשמאלה. ניתן לחבר חשמלית בין הפינים של גלגל א' לאלו של גלגל ב' ולאלו של גלגל ג'. שלושה רוטורים כאלו (ולעיתים יותר) הוכנסו לתוך המכונה. למכונה הייתה מקלדת, כמו של מכונת כתיבה. הקשה על אות

מסוימת העביר זרם חשמלי דרך שלושת הרוטורים אל יחידת קצה שהחזירה את הפולס החשמלי דרך שלושת הרוטורים בכיוון ההפוך. בחלונית קטנה הופיעה האות המוצפנת, וכך הוצפן שדר שלם שהועבר אחר כך אלחוטית בקוד מורס. לאחר הצפנה של כל אות, נע קדימה כל גלגל במספר משתנה של מקומות. אף כי רוב המכונות הכילו שלושה גלגלים כאלו, לכל מכונה היו צמודים מספר גלגלים, ומפעם לפעם מחליפים ביניהם. בצורתה הפשוטת ביותר סיפקה המכונה כ-107,000 פרומוטציות (אפשרויות) שונות ועם הזמן נוספו למכונה תכונות שהגדילו משמעותית את מספר הקומבינציות האפשריות, עד כ-150 טריליון (150×10^{12}). הפענוח נעשה בדרך זהה – הקלדת האות המוצפנת הציגה את האות המקורית, ומכאן קלות הפעלתה. המעוניינים בפרטים נוספים מופנים לערך "אנגימה" בוויקיפדיה, המכסה את הנושא היטב וכתוב בצורה בהירה.

לאנגימה הייתה מקלדת כשל מכונת כתיבה

מובן כי "שבירה" של צופן כזה אינו יכולה להיעשות על ידי בני אדם עם "נייר ועפרון". הרכב הגלגלים בו נעשה שימוש באותו יום, ונקודת ההתחלה של כל גלגל היו נקודות המפתח לתהליך הפענוח. הראשון שהבין היטב את מבנה המכונה ודרך פעולתה

(וכנראה שהיה לו עותק מוקדם שלה) היה מתימטיקאי פולני בשם **מריאן רייבסקי**. אולם הכרה 'תיאורטית' של המכונה (ונציין שהיא עברה שינויי מבנה שלא כולם נודעו לרייבסקי) לא הספיקה כדי לקרוא שדרים שהוצפנו באמצעותה: כפי שצינו לעיל, תצורת הרוטורים ונקודת ההתחלה שלהם היו קריטיים. אבל כדי שגם הצד המקבל את השדר ידע לפענח אותו, גם הוא היה צריך לדעת את הנתונים הללו. ולכן, נקבע נוהל, כי בתחילת השדר יצינו האותיות לפיהן הוחל בהצפנה.

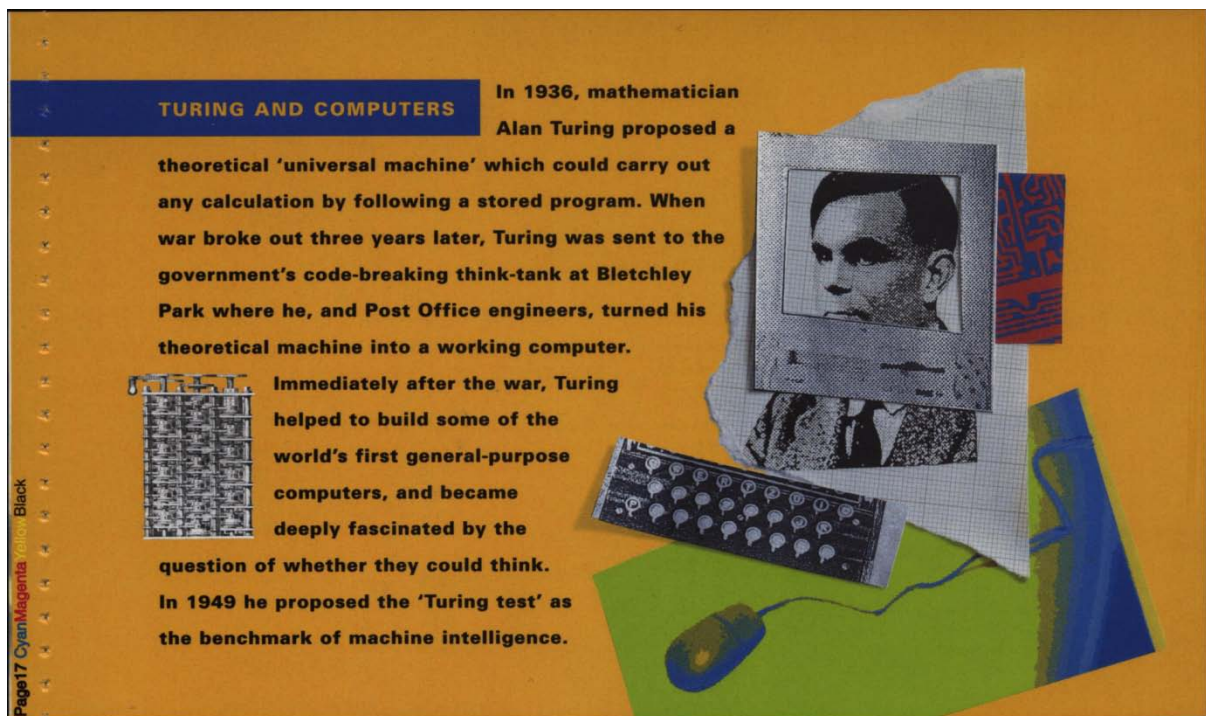

מריאן רייבסקי הבין את העקרון המתמטי של פעולת האניגמה. דבר בוליס.

רייבסקי נעזר במידע נוסף שקיבל מהמודיעין הצרפתי ומצא שיטה לפיה, בהינתן מספר גדול של שדרים שנשלחו באותו יום, ניתן לקבוע את אותיות ההתחלה. ועדיין, גם עם הידע הזה, המלאכה הייתה ארוכה ומייגעת כדי לפענח את השדר במהירות מספקת כך שלפענוח תהיה לו משמעות אופרטיבית בשדות הקרב. עם התקדרות ענני המלחמה, שיתף רייבסקי את שירותי המודיעין הצרפתיים והאנגליים בידיעותיו, עם תחילת המלחמה הוברחו רייבסקי ואנשי צוותו מפולין, דרך רומניה לדרום צרפת.

לפענוח צופן האניגמה הייתה חשיבות עליונה – היא הייתה בשימוש בדרגי הצבא הגבוהים ביותר וכן על ידי צי הצוללות הגרמניות. ככל ש"המלחמה על האוקיינוס האטלנטי" התקדמה, והצוללות הגרמניות טבחו בשירות האספקה מארצות הברית לבריטניה, הלכה וגדלה החשיבות של פענוח האניגמה (ראה מאמרו של **ג'די רענן** בנושאונט מספר 9 ו-10). האנגלים השקיעו רבות בהשגת מידע על המכונה (אפילו על ידי תפיסת צוללת או שתיים והטבעתה מיד אחר כך). אולם העבודה הסיזיפית של פענוח השדרים היומיים המשיכה להתקיים.

וכאן נכנס לתמונה אחד מגדולי המתימטיקאים בכל הזמנים – אלן טיורינג. הוא נולד בלונדון בקיץ 1912. ב-1931 החל את לימודי המתמטיקה בקיימברידג' ומהר מאוד בלט בכישרונו האדיר. הוא תקף את הבעיות המתמאטיות הסבוכות ביותר של התקופה, וב-1936 פרסם מאמר ("On Computable Numbers"), המהווה עד היום את הבסיס של תורת המחשבים, ובו הגדיר את מה שמכונה "מכונת טיורינג". המטרה הייתה ליצור הגדרה מתמטית מדויקת של אלגוריתם או "תהליך מכני". עוצמתו של הרעיון נעוצה בפשטות הקיצונית שלו וקובעת כי מכונת טיורינג, חרף פשטותה, מסוגלת לבצע כל חישוב או אלגוריתם שהוא בר-ביצוע במחשב כלשהו. מבחינה זו, מכונת טיורינג שקולה לכל מחשב, ולכן משמשת עד היום במדעי המחשב כבסיס לחקר יכולותיו ומגבלותיו של מחשב כלשהו.

אלן טיורינג ומכונת טיורינג. דפית מתוך קונטרס יוקרה בריטי.

עם פרוץ מלחמת העולם, גויס טיורינג והוצב בפארק בלצ'לי (Bletchley Park), מקום בו פעל בית הספר הממשלתי לקידוד ופענוח. שמו של המקום מעיד, אולי, על מקום אקדמי באופיו, אך למעשה היה זה מרכז פענוח לכל דבר: בצד אחד נכנסו שדרים מוצפנים ובצד השני יצאו שדרים מפוענחים... טיורינג למד את מכונת ההצפנה, הבין את עקרון פעולתה ואת מורכבותה וניגש לממש את התיאוריה שהגדיר. הוא תכנן את הבומב (Bombe) ואחר כך את הקולוסוס (Colossus).

הבומב היתה מכונה אלקטרו-מכנית שאפשרה בדיקה יחסית מהירה – מכנית במקום אנושית – של חלופות שונות על מנת לזהות את נקודות ההתחלה היומיות. המודלים הראשונים של הבומב נבנו כבר ב-1939 ו-1940. הקולוסוס הייתה מכונה מורכבת הרבה יותר: בניית הדגם הראשון הסתיימה רק בסוף 1943, והוא נכנס לשירות כחודשיים מאוחר יותר. זהו בעצם מחשב ייעודי, שסרק את מיליוני הקומבינציות האפשריות, כדי להגיע אל התצורה היומית. לאחר שפוענח הצירוף היומי כבר הייתה

מכונות הפיענוח: הבומב (מימין) והקולוסוס (משמאל).

הדרך קלה לקרוא שדרים בגרמנית. זה נראה לנו פשוט, אך הדבר היה מורכב, מסובך, מיגע ולקח הרבה מאוד זמן. כאמור, הקולוסוס היה מחשב יעודי (ובמהלך מלחמת העולם נבנו עשרה כאלו), שאיכלס חדר שלם והורכב מ-1500 נורות חשמליות. מאחר ובדואר עסקין, מעניין לציין כי שתי המכונות הללו – הבומב והקולוסוס – נבנו במעבדות המחקר של משרד הדואר והטלפוניה הבריטי, על בסיס פיתוחים שנעשו עבור מרכזיות טלפוניה.

שימוש בכתובת עלומה על גבי מכתב המיועד למעשה ליחידה הסודית בפארק בלצ'לי

פרס טיורינג – הנובל של מדעי המחשב

הפעילות בפארק בלצ'לי הייתה סודית ביותר. בין השאר, קבלת הדואר עבור המוצבים בבסיס לא נעשתה באופן ישיר מטעמי ביטחון שדה, אלא על ידי שימוש בכתובת עלומה בלונדון. המכתב הנראה לעיל נשלח מציריך אל "מועדון איגוד דוברי אנגלית" בלונדון. במועדון – ארגון קצינים שרבים כמותו פעלו

בבירה האנגלית – שונתה הכתובת לתיבת דואר 111 בבלצ'לי. לאחר מלחמת העולם החליטו הבריטים להמשיך ולשמור על הסוד הכמוס במשך למעלה משלושים שנים נוספות. יש הסבורים, כי זאת אחת הסיבות שתעשיית המחשבים הבריטית לא הצליחה להתרומם מיד לאחר המלחמה (כפי שקרה בארצות הברית). כיום ניתן לבקר באתר, הנמצא כ-90 קילומטר מצפון ללונדון – טיול שאני ממליץ עליו בחום.

הסודיות היתרה לא הייתה סודיות מיותרת: רבים – וצ'רצ'יל ביניהם – חשבו שזו הייתה היחידה הצבאית החשובה ביותר של כל כוחות הברית במלחמת העולם השנייה. פיצוח קוד האנגימה השפיע באופן קריטי על תנועת השיירות באוקיאנוס האטלנטי ועל יכולתה של בריטניה לשרוד את המצור.

אלן טיורינג היה מתימטיקאי כל כך חשוב שהוכרז על שמו 'פרס טיורינג' המזוהה כיום כ'נובל של מדעי המחשב'. חלוקת הפרס החלה בשנת 1968, וכאן יש קצת מקום לגאווה: פרופ' מיכאל רבין (האוניברסיטה העברית, 1976), פרופ' אמיר פנואלי (מכון ויצמן, 1996), פרופ' עדי שמיר (מכון ויצמן, 2002), פרופ' יהודה פרל (UCLA, ישראלי בוגר הטכניון, 2011) ופרופ' שפי גולדווסר (מכון ויצמן/MIT, 2012) הם בין זוכי הפרס. ישראל ניצבת במקום החמישי במספר הזוכים, עם חמישה זוכים, אחרי ארצות הברית (41) ובריטניה (6).

מנחם לדור היה יושב הראש הראשון של איל"ת, וכיום הוא מכהן כסגן יושב הראש של האגודה. בשנים האחרונות הוא אוסף ומציג את "תולדות המידע והעברתו". בין נושאי האיסוף שלו נכללים גם ה"מחשב" ו"ריגול". מנחם הוא שופט תימאטי בינלאומי. כתובתו: ladorm@gmail.com

מלחמת הצוללות בים התיכון במלחמת העולם השנייה גידי רענן

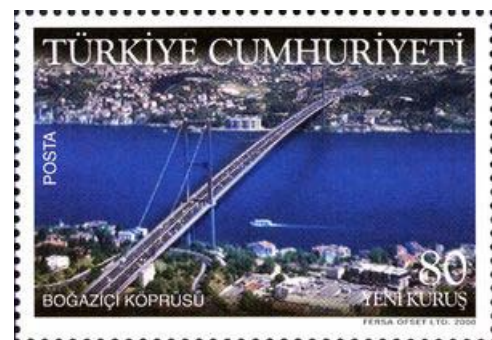
מבוא

בול שהונפק על ידי החברה שכרתה את תעלת סואץ. הבולים נועדו לתשלום עבור שירותי הדואר אותם סיפקה החברה במהלך העבודות. השימוש בבולים נפסק לאחר 40 יום בשל דרישת ממשלת מצרים. שימוש דוארי בבולים אלו הוא נדיר ביותר, וכיום ידועות רק 21 מעטפות כאלה.

מאז העת העתיקה ועד ימינו, מהווה הים התיכון נתיב שייט בעל חשיבות כלכלית בלתי מבוטלת למדינות שלחופיו. פתיחתה של תעלת סואץ בשנת 1869 הגדילה את חשיבותו של הים התיכון והוא הפך לבעל חשיבות אסטרטגית כלל עולמית, בהיותו הנתיב הימי הקצר והמהיר ביותר בין אירופה לאוקיאנוס ההודי ולמדינות מזרח אסיה. חופי מזרח אפריקה, אשר מהווים נקודת מוצא לים לחומרי הגלם מפנים היבשת, המפרץ הפרסי העשיר בנפט, הודו ומדינות מזרח אסיה (שהפכו במחצית השנייה של המאה ה-20 לכללות מתפתחות) העצימו את חשיבותו עוד יותר.

מבחינה גאוגרפית הים התיכון מוגדר "כאגן" אשר לו שלושה מוצאים בעלי חשיבות אסטרטגית לכל הרוצה לשלוט בתנועה הימית שבו ובכל הקורה לחופיו: הראשון הוא מיצר גיברלטר, במוצא המערבי לאוקיאנוס האטלנטי ולמדינות מערב אירופה. המוצא השני הוא מיצרי הבוספורוס בצפון מזרח, במוצא לים השחור ולמדינות מזרח אירופה. המוצא השלישי הוא, כאמור, תעלת סואץ בדרום מזרח - במוצא לים האדום ומשם לאוקיאנוס ההודי, למפרץ הפרסי ולמזרח הרחוק.

למעלה: הגשר מעל מיצרי הבוספורוס.
משמאל: גליון מזכרת המראה את מיצרי גיברלטר במערב אגן הים התיכון.

הקדמה

לנוכח חשיבותו האסטרטגית של אגן הים התיכון אין פלא כי הוא הפך לזירת קרבות רבת חשיבות במהלך מלחמת העולם השנייה. מצידן של בעלות הברית עיקר נטל הפעילות והלחימה הימית נפל בחלקו של הצי הבריטי, אשר הסתייע מעט בבנות בריתו - הצי של צרפת החופשית, הצי היווני, ההולנדי והפולני. מנגד פעילות הימית של מדינות הציר הובלה בעיקר על ידי הצי האיטלקי בסיוע רב של הצי הגרמני. כ-62 צוללות גרמניות אשר פעלו לאורך המלחמה באגן הים התיכון אבדו וטובעו. האתגר הראשון שעמד בפני צוללות הצי הגרמני היה עצם הכניסה לים התיכון. לצורך זה היה על הצוללות הגרמניות לחצות את מיצרי גיברלטר המבוצרים, אשר נשלטו על ידי הבריטים, והיוו את צוואר הבקבוק בכניסה וביציאה מהים התיכון לאטלנטי. בחציית מיצר זה איבדו הגרמנים כ-9 צוללות ומספר דומה נפגע וניזוק קשה - פגיעה אשר הצריכה את חזרתן לבסיס המוצא לצורך שיפוץ ותיקונים.

בכל הקשור ללוחמת הצוללות במסגרת מלחמת העולם השנייה זירת הלחימה בים התיכון הייתה זירה משנית ביחס לקרב השיירות שהתחולל באוקיינוס האטלנטי. צוללות בריטיות שפעלו מבסיסי הצי באלכסנדריה, מלטה, גיברלטר ואלג'יריה ניהלו מערכה ימית כנגד קווי אספקה של האיטלקיים והגרמניים, אשר היו חיוניים במהלך לחימת הכוחות של מדינות הציר בצפון אפריקה. בפרט, מערכה זו הייתה חשובה בשלבים הקריטיים של המערכה בצפון אפריקה, אשר הובלה על ידי כוחות השריון של הפילדמרשל הגרמני **ארווין רומל**.

האסטרטגיה של בנות הברית בין שתי מלחמות העולם השאירה את זירת הים התיכון לאחריותם של ציי איטליה וצרפת. עם הצטרפותה של איטליה, בראשות מנהיגה **בניטו מוסוליני**, לצד מדינות הציר וכניעתה של צרפת ב-1940 ויסודו של "ממשל וישי" נאלצה בריטניה להסיט את כוחה הימי העיקרי מהמזרח הרחוק ולרתקו לזירת הלחימה בים התיכון. נמל אלכסנדריה שבמצרים הוכשר כנמל הבית העיקרי של הצי הבריטי בים התיכון.

הים התיכון בהיותו שקט יחסית, צלול ורדוד הגביל את יכולתן הטקטית של הצוללות, והפך אותן חשופות יותר לגילוי ותקיפה - דבר שהתבטא בפגיעותן הגבוהה. מצד שני

הגרמנים הטילו
מצור על מלטה

בין איטליה לבין חופי צפון אפריקה עמד לרשות כוחות הציר רק נתיב שייט לוגיסטי זמין יחיד. עובדה זו סיפקה הזדמנויות בלתי מוגבלות לבנות הברית, והזדמנויות אלו הניבו הצלחות לא מבוטלות. להלן יובאו מספר אירועים הקשורים בצוללות ובמערכה זו.

המצור על מלטה

האי מלטה ממוקם על הנתיב הימי הישיר המוביל מאיטליה לצפון אפריקה, ובשל כך היווה מטרה בעלת חשיבות אסטרטגית גבוהה עבור מדינות הציר. ביוני 1940 פתחו הגרמנים בסדרה ארוכה של הפצצות על האי, ובפרט על שדות התעופה שעליו ושל נמל הים הקטן בעיר הבירה ואלטה. קרבתה של מלטה לאיטליה עמדה לה לרועץ, משום

שטווח האוויר הקצר אפשר לגרמנים להפציץ אותה בקלות ובתדירות גבוהה. סדרת הפצצות זו כונתה מאוחר יותר בשם "המצור על מלטה". כושר העמידה המרשים שגילו תושבי האי והכוחות הבריטיים שבו זיכה את האי כולו בעיטור הגבורה צלב ג'ורג', המופיע כיום בדגל המדינה.

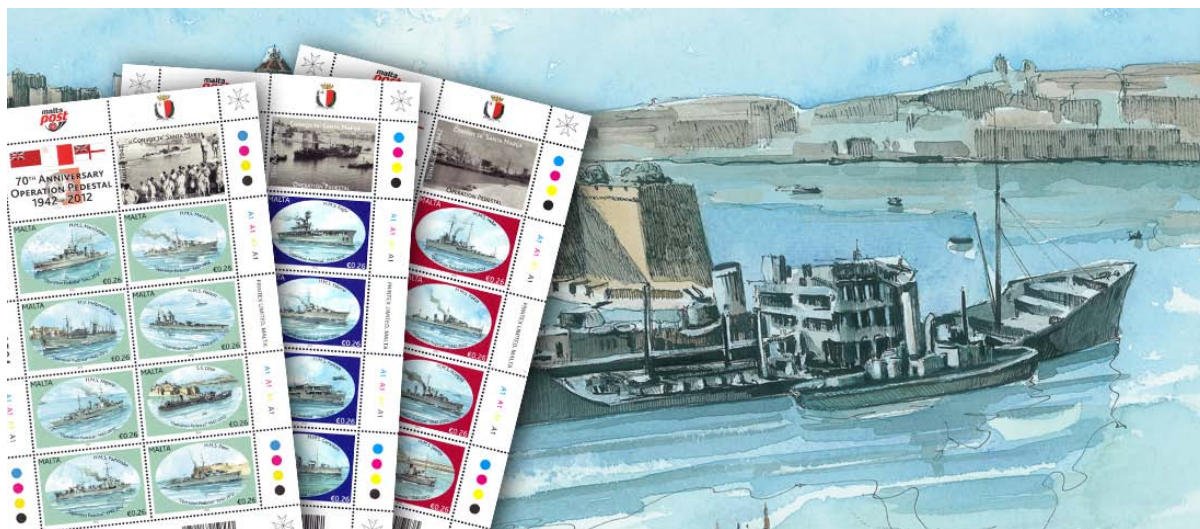
צמדת בולים : האי מלטה ומבט על הנמל

כדי להבטיח שמלטה לא תיפול העביר הצי הבריטי באמצעות צוללות ובאמצעות שיירות ימיות (שאובטחו על ידי צוללות) אספקה חיונית לאי, ובה מזון, תחמושת ודלק. הצוללת הבריטית קלייד, צוללת מיושנת וגדולה מדגם ריבר בדחי שמעל 2,000 טון, הוסבה במהלך המלחמה ל"צוללת אספקה" וביצעה בהצלחה 9 סבבי אספקה לאי.

אחת משיירות האספקה המפורסמות ביותר לאי היא "שיירת פדסטל", אשר פעלה באמצע חודש אוגוסט 1942. באותם ימים הגיע מצב האספקה (ובפרט דלק) ל"קו האדום". הפצצות הגרמנים גברו, כצעד מכין לפלישה אפשרית לאי. העברת אספקה הייתה, איפוא, בעלת חשיבות אסטרטגית, ולצורך זה קובצה שיירה גדולה במיוחד על מנת להבקיע את המצור על האי. שיירת פדסטל נשאה איתה מזון לאזרחי האי וכן דלק, תחמושת, חלפים ואספקה צבאית לכוחות הבריטיים שלחמו מתוך האי. השיירה כללה מעל 80 כלי שיט שונים, נושאות מטוסים, משחתות, אוניות מלחמה מגדלים שונים, אוניות סוחר ומיכליות ו-11 צוללות.

השיירה הותקפה מהאוויר והים על ידי כוחות גרמניים ואיטלקיים וסבלה אחוז אבדות גבוה, אך בסופו של יום הצליחה להגיע לנמל הים בואלטה ולפרוק אספקה חיונית. הקרב סביב השיירה נחשב להישג טקטי של מדינות הציר אך ניצחון אסטרטגי לבנות הברית. הצלחת השיירה להביא אספקה לאי הנצור הכריעה את הקרב על מלטה.

צוללות בריטיות מדגם S ו-T הוצבו באופן קבוע בנמל במלטה, אשר שימש כבסיס הקרוב ביותר והעיקרי למאמץ המלחמתי לתקיפת שירות האספקה של מדינות הציר בדרכן לצפון אפריקה. הנמל היווה נקודת מוצא לתקיפת כוח הצוללות לאורך חופי איטליה והאגן המערבי של הים התיכון, ומאוחר יותר לקראת הפלישות לסיציליה (יולי 1943) ולאיטליה (ספטמבר 1943).

במלאת 70 שנה לשיירת פדסטל הנפיקה מלטה בשנת 2012 קונטרס ובו 11 גיליונות בולים. בכל גיליון יש שמונה בולים, ובכל אחד מהם מתואר אחד מכלי השיט שהשתתפו בשיירה – סך הכל 88 כלי שיט.

הקסביאנקה ושיחרור קורסיקה

בראשית המלחמה פעלה "הקסביאנקה", צוללת של צבא צרפת, כחלק מכוחות בעלות הברית בים הצפוני מול חופי נורבגיה, אך מאוחר יותר היא עברה לזירת הים התיכון ופעלה מנמל הצי הצרפתי במארסיי. עם חתימת הסכם הכניעה הצרפתית לגרמניה ביוני 1940 והקמת "ממשלת וישי" נשאר צוות הצוללת נאמן לממשלת הבובות של **המרשל פטן**. בנובמבר 1942 הורתה ממשלת וישי על כניעת הצי הצרפתי והעברתו

גלוית מירב לציון 50 שנה לשחרור האי קורסיקה. בתחתית הבול ניתן להבחין בצלילית של הצוללת קסביאנקה, ואילו בגלויה היא נראית בבירור.

לידי שליטת גרמניה הנאצית. בשלב זה החליט צוות הצוללת להבריחה לאלג'יריה ולהצטרף לכוחות צרפת החופשית, הפועלים מבריטניה כחלק מכוחות בעלות הברית, בראשותו של **שארל דה גול**.

החל מדצמבר 1942 ועד שיחרור קורסיקה באוקטובר 1943 פעלה הצוללת בזירת הים התיכון והעבירה לאי אנשי מחתרת צרפתית, סוכנים וציוד לחימה כנגד כוחות איטליה המחזיקים בו. לקראת שחרור האי הועברו באמצעותה גם אנשי קומנדו בריטיים אשר חברו לכוחות המחתרת באי וסייעו בשחרורו. לאות הוקרה על פעילותה זו של הצוללת ותרומתה לשחרור האי הוצב, ב-2004, גשר הפיקוד של הצוללת כאנדרטת זיכרון בסמוך לנמל בסטיה, הגדול שבנמלי האי.

צוללת הצי הבריטי טריאד

באוקטובר 1940 פעלה הצוללת טריאד מהנמל במלטה ויצאה לביצוע סיור מבצעי לאורך חופי לוב אשר בסיומו אמורה הייתה להגיע לנמל הצי הבריטי באלכסנדריה.

הטריאד – צוללת בריטית מדגם "טיי"

כאשר אבד איתה הקשר והיא אחרה להגיעה לאלכסנדריה הבינו הבריטים כי היא נפגעה. בתחילה שיערו, כי הצוללת נפגעה כתוצאה מתקיפה אווירית בידי מטוס איטלקי מול חופי קלבריה אך מאוחר יותר התברר כי היא נקלעה, ב-15 באוקטובר, לקרב תותחים על פני השטח מול הצוללת האיטלקית אנריקו טוטי וטובעה על ידה. זה המקרה היחיד הידוע, במסגרת מלחמת העולם השנייה, בו טובעה צוללת בקרב תותחים על פני השטח בידי צוללת אויב.

צוללת הצי היווני פאפאניקוליס

הצוללת "פאפאניקוליס" נחשבת לצוללת המוצלחת ביותר מבחינה מבצעית בקרב הצי היווני במסגרת מלחמת העולם השנייה. הצוללת נבנתה בצרפת לפני המלחמה, במחצית שנות העשרים. למרות "גילה המבוגר" היא ביצעה מספר לא מבוטל של סיורים מבצעיים סביב יוון בים האגאי ובים היוני, טיבעה ופגעה באוניות סוחר ואספקה של מדינות הציר ובמיוחד איטליה.

הצוללת היוונית פאפאניקוליס

בשנת 1941 הועברה הצוללת פאפאניקוליס לשרת תחת פיקוד הצי הבריטי והמשיכה לכל אורך המלחמה בפעילות מבצעית במרכז הים התיכון. אחד משיאי פעילותה נרשם במסגרת "מבצע אנגלו" (ספטמבר 1942) הנחיתה הצוללת שנים עשר חיילי קומנדו בריטים ויווניים באי רודוס. חיילי הקומנדו תקפו שני שדות תעופה באי, והצליחו לפוצץ שלושים ושלושה מטוסים גרמניים.

הצי ההולנדי

עם פרוץ מלחמת העולם השנייה הכריזה ממשלת הולנד על ניטרליות. אבל במאי 1940 פלשה גרמניה הנאצית להולנד, ובכך הפכו ההולנדים לצד במלחמה. במועד זה מנה הצי ההולנדי עשרים ושבע צוללות. לאחר כניעת הולנד המשיך צי הצוללות ההולנדי לשרת את בנות הברית, ולאורך תקופת המלחמה הטביע שתי צוללות גרמניות. הראשונה שבהן, ה-U-95, טובעה על ידי הצוללת ההולנדית O-21 בים התיכון ב-28 בנובמבר 1941.

סיכום

צי הצוללות הבריטי הוכיח במהלך המערכות הימיות שנערכו בשתי מלחמות העולם את חשיבותו ככוח לחימה טקטי וכזרוע ימית אסטרטגית. במהלך שנות מלחמת העולם השנייה הטביע צי הצוללות הבריטי 475 אוניות סוחר, 105 אוניות מלחמה וכ-36 צוללות אויב. כלי שייט רבים נוספים נפגעו ונאלצו לסגת משדה הלחימה.

המערכה היבשתית של גרמניה הנאצית בצפון אפריקה, והניסיון להגיע לאלכסנדריה ותעלת סואץ תחת פיקודו של הפילדמרשל רומל, נכשלה והוכרעה הודות לפעילותה הענפה של זרוע הצוללות הבריטית בירוט שיירות האספקה ושיבוש העורף הלוגיסטי של כוח זה. בהקשר לכך ידועה אימרתו של גנרל **ביירלין**, מבכירי מפקדתו של רומל, אשר אמר "היינו כובשים את אלכסנדריה ומגיעים עד תעלת סואץ אילולא פעילותן של הצוללות שלכם".

ניצחונו של כוח הצוללות הבריטי היה כרוך במחיר כבד, בדמות אובדן 74 צוללות מכלל כוח הצוללות הבריטי שמנה 206 כלי שייט. במהלך המלחמה טבעו וניספו 3,142 אנשי צוות – כשליש מכוח האדם בשרות הצוללות.

ראש ממשלת בריטניה, **ווינסטון צ'רצ'יל**, בנאומו בסיום המלחמה בפני הפרלמנט ציין כמחווה וכהוקרה לכוח הצוללות הבריטי כי "אין ולו ענף אחד מבין כלל כוחות הלחימה של הוד מלכותו אשר סבל כמות אבדות כה רבה באופן יחסי לגודלו ככוח הצוללות שלנו. זהו השרות המסוכן מבין השרותים הצבאיים".

גדעון רענן אוסף את נושא הצוללות. כדאי לבקר באתר האינטרנט שלו בכתובת www.submarinesonstamps.co.il לתגובות: raanan18@zahav.net.il

הודעה על פטירה

בצער רב אנו מודיעים על פטירתו של חבר איל"ת **רן רם** ז"ל.
חברי איל"ת וועד האגודה משתתפים בצער המשפחה.
יהא זכרו ברוך!

חסיד אומות העולם ציאונה סוגיהרה יגאל נתנאל

חסיד אומות העולם **ציאונה סוגיהרה** נולד ביפאן ב-1 בינואר 1900. מגיל צעיר גילה ענין רב בעולם שמעבר ליפאן: אביו ייעד אותו ללימודי רפואה, אך הוא פסל עצמו בכוונה בבחינות הכניסה, והעדיף ללמוד ספרות אנגלית. ב-1919 עבר את בחינות משרד החוץ, והחל את דרכו בשירות דיפלומטי בסין.

ציאונה סוגיהרה

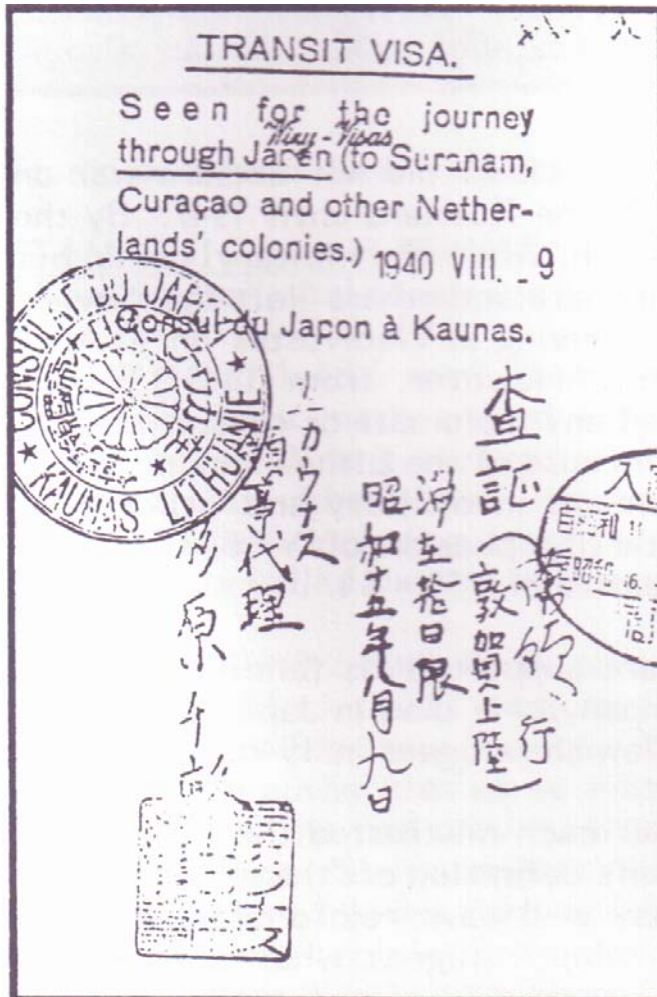
במשרד החוץ היפאני נחשב סוגיהרה לדיפלומט מבריק. הוא מונה לאחראי על רכישת מסילת הרכבת הצפונית במנצ'וריה מידי ברית המועצות, והצליח לקנות אותה במחצית התעריף שדרשו הרוסים. סוגיהרה התפטר מתפקידו במחאה בעקבות הזוועות שנעשו תחת הכיבוש היפאני בסין בשנת 1935. לאחר שלוש שנים שב למשרד החוץ וקיבל תפקיד בלשכת הצירות היפאנית בהלסינקי. באוגוסט 1939, ממש ערב מלחמת העולם השנייה, התמנה לתפקיד סגן הקונסול בקובנה שבליטא.

בהתאם להסכם **ריבנטרופ – מולוטוב** (אוגוסט 1939), פלשה ברית המועצות למדינות הבלטיות ביוני 1940, סיפחה אותן לשטחה והפכה אותן לרפובליקות סובייטיות. בשלב זה יחסי החוץ של

רוסיה ויפאן היו עדיין תקינים, והקונסוליה בקובנה המשיכה לפעול כרגיל. אולם הנסיבות בליטא באותם ימים היו בלתי רגילות: עוד לפני הכיבוש הקומוניסטי הוצפה ליטא בפליטים יהודים רבים מפולין. עתה החל גל מעצרים נרחב, שכלל בין השאר פעילים ציונים, רבנים וראשי ישיבות ובורגנים. אלפים נשלחו למחנות בסיביר, ורבים אחרים הוצאו להורג.

קובנה הייתה מלאה, איפוא, בפליטים יהודים שביקשו לברוח מאירופה אך שערי העולם היו נעולים בפניהם. חסיד אומות העולם **יאן זוארטנדיק**, שהיה הקונסול ההולנדי בקובנה, הסכים לכתוב בדרכוניהם של כ-1,500 פליטים יהודים כי ממשלת הולנד אינה דורשת ויזה לצורך כניסה לקורסאו. היה זה יעד פיקטיבי, אך לכאורה יכלו עתה הפליטים לטעון כי יש להם יעד אליו הם מתכוונים להגיע. אולם כדי ששלטונות ברית המועצות ייאותרו להנפיק אשרת יציאה הם נדרשו להציג אשרת מעבר.

כאן נכנס סוגיהרה לתמונה: **ד"ר זרח ורהפטיג**, אחד ממנהיגי הפליטים (ולימים מחותמי מגילת העצמאות, חבר כנסת ושר בממשלות ישראל) פנה לקונסול סוגיהרה וביקש אשרות מעבר לפליטים. הכוונה הייתה, שעם הנפקת הויזה יוכלו הפליטים לנסוע ברכבת הטרנס-סיבירית עד לעיר הנמל ולדיווסטוק, ומשם בשיט ליפאן. לכאורה, מיפאן הם היו אמורים להגיע לקורסאו, אך לכל היה ברור כי זהו יעד פיקטיבי. עלות המסע ליפאן הייתה 1,800 דולר – סכום עתק באותם ימים, אך הביקוש היה רב.

אשרת מעבר שהוצאה על ידי קונסול יפאן בקובנה. הכיתוב ביפאנית: ויזה לנחיתה בצורוגה – יפאן דרך מושבות הולנד למקסימום 10 ימים. חתום: קונסול יפאן לקובנה, ציאונה סוגיהרה.

גליונית מזכרת לכבוד סוגיהרה. ברקע ניתן לראות את אחת האשרות שהוא הנפיק

הקונסול היפאני נקרא להתייעצויות במולדתו (בשל המצב הדיפלומטי הרגיש – הסובייטים תבעו לסגור את הקונסוליות במדינות הבלטיות, מאחר והן חלק מברית המועצות), וסוגיהרה מלא את מקומו. בתושבה לפנייתו של סוגיהרה אסר עליו משרד החוץ היפאני להנפיק אשרות מעבר לפליטים. הנימוק לסירוב היה, שהנפקת אשרה דורשת הוכחה שלרשות מקבל האשרה אמצעי קיום מספיקים (למקרה שבעל האשרה לא ישלים את מסעו למדינת היעד), תנאי שהפליטים היהודיים בוודאי לא יכלו לעמוד בו. שלוש פעמים פנה סוגיהרה את הממונים עליו במשרד החוץ היפאני וביקש אישור להנפיק ויזות ושלוש פעמים נענה בשלילה.

לנוכח המצב ההומניטארי המחמיר החליט סוגיהרה באומץ לב נדיר להמרות את פיהם של הממונים עליו, וב-31 ביולי 1940 הוא החל להנפיק ויזות רבות ככל יכולתו (בכתב יד, תוך שהוא נעזר באישתו). עד סגירתה הסופית של הקונסוליה היפאנית בקובנה, ב-4 בספטמבר 1940, הצליח סוגיהרה להנפיק לא פחות מ-2,150 אשרות מעבר. מאחר ואשרות למבוגרים חלות באופן אוטומטי גם על ילדיהם שירתו אשרות אלו כ-6,000 איש. לאחר סגירת הקונסוליה היפאנית העביר סוגיהרה את החותמות שלה לידי פליט יהודי, והלה זייף אשרות נוספות. בכך הכל מגיע אומדן הניצולים בזכותו של סוגיהרה ללמעלה מ-10,000 איש, אשר מצאו בזמן המלחמה מקלט ביפאן ובסין.

לאחר המלחמה, בשנת 1947, חזר סוגיהרה ליפאן ופוטר ממשד החוץ בשל חלוקת האשרות בניגוד להנחיות. הוא נאלץ לעבוד בכל מיני עבודות כפיים וידע שנים של מחסור. בשנת 1985 הוא הוכרז על ידי מוסד יד ושם כחסידי אומות העולם. ציאונה סוגיהרה הלך לעולמו ב-31 ביולי 1986.

כאמור, סוגיהרה נחשב לחסיד אומות העולם. ביפאן הוא הוכר כגיבור לאומי, ובשנת 1992 הוקם לזכרו פארק בעיר הולדתו יאוטסו. שמו של הפארק בתרגום חופשי הינו "גבעת האנושיות", ובטקס פתיחת הפארק נכחו ד"ר ורהפטיג וניצולים אחרים. בשנת 2000 נחנך בפארק מוזיאון סוגיהרה.

מעטפת יום ראשון לבול דיפלומטים חסידי אומות העולם. סוגיהרה נראה בבול, שני מימין.

בבולאות הונצח סוגיהרה באמצעות בולים לזכרו שהונפקו על ידי יפאן וליטא. דיוקנו מתנוסס בבול "דיפלומטים – חסידי אומות העולם" שהונפק בארץ בשנת 1998. כן מופיעה דמותו במספר בולים של מדינות פחות מכובדות, כגון ליבריה, גמביה ואחרות.

יגאל נתנאל הוא מבכירי הבולאים בארץ וחבר הנשיאות של התאחדות בולאי ישראל. אוסף יפאן שלו זכה במדליית זהב גדול ברמה הבינלאומית. כתובתו למשלוח תגובות: natani7@zahav.net.il

הודעה על פטירה

בצער רב אנו מודיעים על פטירתו של חבר איל"ת **סרגיי חליופין** ז"ל.
חברי איל"ת וועד האגודה מרכינים ראש לזכרו.
יהא זכרו ברוך!

תרומת היישוב היהודי בארץ ישראל למלחמה בנאצים

משה רימר

נקודת הפתיחה

בחודש ספטמבר 1939 פרצה בהפתעה מלחמת העולם השנייה. במשך חודשים ארוכים קודם לכן הייתה האווירה באירופה מתוחה מאוד, ופעולותיה התוקפניות של גרמניה הנאצית, אשר סיפחה בהדרגה את אוסטריה, צ'כוסלובקיה ושטחים נוספים, עוררו מורת רוח וחשש עמוק. עם זאת, איש לא צפה כי דווקא ההשתלטות על פולין תעורר את בריטניה וצרפת להציב סוף סוף גבול ליצר ההתפשטות של **היטלר**, ולהכריז מלחמה על גרמניה. מדינות נוספות מיהרו להצטרף לאחד משני הצדדים, ושוב הייתה אירופה נתונה במלחמה גדולה.

דוד רזיאל נכלא על ידי הבריטים, שוחרר על ידם ונהרג בשרתו אותם.

בארץ ישראל, אשר הייתה נתונה תחת שלטון המנדט הבריטי, מצאו עצמם היהודים במצב בעייתי. מחד גיסא, ברור היה שעליהם להיות בצד המתנגד לגרמניה הנאצית. החוקים הנוראים והמפלים שחוקקו הנאצים כנגד היהודים במהלך שש השנים שחלפו מאז עלו לשלטון, הבהירו למנהיגי היישוב היהודי כי יש לפעול בכל דרך כנגד המשטר הנפשע. מאידך גיסא, בפרוץ המלחמה היו יחסי היישוב היהודי והשלטון הבריטי בנקודת שפל שלא היה בדוגמתה.

מספר חודשים קודם לכן פרסמה בריטניה את הספר הלבן, ובו שורה של חוקים כנגד היישוב היהודי בארץ. הממשלה הבריטית בחרה להפנות עורף ליהודים, ולהיכנע לטרור הערבי שהשתולל בארץ ישראל בין השנים 1936 ו-1939. העלייה היהודית לארץ ישראל נאסרה כמעט לחלוטין, ועל היהודים נאסר לרכוש אדמות ולהקים יישובים במרבית חלקי ארץ ישראל המנדטורית. בתגובה, פרצו בכל רחבי הארץ הפגנות ענק כנגד מדיניות הספר הלבן. שיתוף הפעולה עם השלטונות הבריטים נפגע קשות, והנהגת היישוב יזמה שורה של פעולות מחאה, דוגמת הקמה של יישובים חדשים באתרים הנתונים במחלוקת. ארגון ההגנה הקים את "היחידות לפעולות מיוחדות", אשר ביצעו מספר פעולות חבלה כנגד השלטון הבריטי. ארגון האצ"ל גם הוא פתח בשורה של פעולות חבלה במתקנים בריטים.

הבריטים הגיבו בהפעלת לחץ חריף על הנהגת היישוב, ובביצוע פעולות דיכוי שונות. הם רדפו את מבצעי פעולות החבלה, ואף אסרו את **דוד רזיאל**, מפקד האצ"ל. נראה היה, כי היישוב היהודי נמצא במסלול התנגשות בלתי נמנע עם שלטון המנדט הבריטי.

עם פרוץ המלחמה

היחסים המתוחים בין היישוב היהודי והשלטון הבריטי נותרו כאלו גם במהלך השנים הארוכות בהן השתוללה מלחמת העולם השנייה. עם זאת, הבינו מרבית מנהיגי

הלחי התנגד לשיתוף פעולה עם הבריטים

היישוב היהודי כי עליהם לסייע בידי הבריטים במלחמתם באויב המשותף. **בן גוריון** הטיב לבטא מדיניות זו כאשר הצהיר: "נלחם עם הבריטים כנגד היטלר כאילו אין ספר לבן ונלחם בספר הלבן כאילו אין היטלר". גם הנהגת האצ"ל הכריזה על שיתוף פעולה עם הבריטים, והתמידה במדיניות זו גם כאשר היא הובילה לפילוג בתוך האצ"ל ולפרישת חלק מן הלוחמים בהנהגת **אברהם שטרן** ולהקמת ארגון הלח"י.

הבריטים לא הקלו כלל על האפשרות של פיוס בין היישוב היהודי ובין שלטונות המנדט. הנציב העליון, **הרולד מקמייקל**, היה פקיד קולוניאלי אשר ראה את עתידה של בריטניה במזרח התיכון קשור לרוב הערבי, והיה חסר כל אהדה לרעיון הציוני וליישוב היהודי. ההגבלות החמורות על עלייה יהודית ורכישת אדמות נאכפו בחומרה רבה, קבוצות של אנשי הגנה נאסרו, נשקם הוחרם, הם הועמדו למשפט והושלכו לכלא. אין פלא שמעשים אלו הובילו לא אחת להתנגשות עם השלטון הבריטי.

על רקע זה יש להבין את תעצומות הנפש שנדרשו מצד המנהיגים היהודים שבחרו לשתף פעולה עם הבריטים, ולתרום למאמץ המלחמתי כנגד האויב המשותף.

מידת שיתוף הפעולה על הבריטים השתנתה לאורך שנות המלחמה, וניתן להבחין בין שלוש תקופות עיקריות:

1. בין הכרזת המלחמה בספטמבר 1939 ועד כניסת האיטלקים למלחמה ביוני 1940 החלו הבריטים להתארגן באזור המזרח התיכון, להקים בסיסי צבא, ולצבור כוחות.
2. בתקופה שבין כניסת האיטלקים למלחמה ועד הניצחון הבריטי על כוחות הציר בצפון אפריקה (בסוף 1942). צבאו של **מוסוליני**, שהתארגן בלוב, תקף את הכוחות הבריטיים במצריים מכיוון מערב ואיים לכבוש את המזרח התיכון כולו. הבריטים, אשר הובסו בצרפת על ידי הצבא הגרמני ונאלצו לסגת בבושת פנים חזרה לבריטניה, נאלצו להקדיש כוחות רבים להגנה על מצריים למרות האיום הישיר על האי הבריטי עצמו. המצב החמיר כאשר הצטרפו גם הגרמנים בראשות **רומל** למאמץ האיטלקי, ונראה היה כי ארץ ישראל עתידה ליפול בידי כוחות הציר. בתקופה זו התעוררו אויביה של בריטניה בלבנון, בסוריה ובעירק, ואיימו גם הם על השלטון הבריטי במזרח התיכון.
3. בחלקה האחרון של המלחמה, מאז הוסר האיום הישיר על ארץ ישראל, התחוללה המלחמה הרחק מגבולות ארץ ישראל. עם זאת, החלו להגיע בתקופה זו הידיעות הראשונות על עוצמת הזוועה של שואת יהודי אירופה, ולמניע של ההגנה על גבולות הארץ נוסף הרצון לנקום ולהיפרע מן האויב הרצחני.

הגיוס לצבא הבריטי

בחודשים הראשונים של המלחמה כמעט ולא הייתה התנדבות של יהודים לצבא הבריטי. המדיניות העוינת של הבריטים, וההנחיה שלא להקים יחידות יהודיות אלא לשלב את המתנדבים לצבא ביחידות מעורבות של יהודים וערבים יחד, הובילו

להימנעות מגיוס. כדי לרכך את הלחץ של הנהגת היישוב להתיר למתנדבים היהודים להתגייס לצבא הבריטי כלוחמים הציעו הבריטים להקים גדודי עבודה של יהודים שישלחו לחזית צרפת במסגרת חיל החפרים.

הבול מראה את איש החי"ל מלמד את שארית הליטה. בגליונית נראים סמלי היחידות אליהן התנדבו בני הישוב. גליונית זו קיימת עם תשנית שבה הנקבוב אינו נמשך עד תחתית הגליון, אלא נעצר בתחתית הבול.

מצב זה השתנה כאשר החלו האיטלקים בהתקפתם על הכוחות הבריטיים במדבר המערבי, והתעורר החשש שהם עלולים להביס את הבריטים במצריים ולהגיע אל ארץ ישראל. הבריטים, אשר שיוועו לכוח אדם, שינו בליט ברירה את מדיניותם והסכימו להקים יחידות יהודיות. ארגון ההגנה מצדו נרתם למשימה והטיל על חבריו מכסת גיוס לצבא הבריטי. עד סוף 1940 גויסו כ-8000 יהודים לצבא הבריטי, מתוכם כ-3000 חברי הגנה.

תחילה הופנו מרבית המתנדבים לשירות ביחידות מקצועיות, שכללו נהגים, אנשי קשר ועוד שורה ארוכה של בעלי מקצועות טכניים. הם נשלחו אל הבסיסים הבריטיים החדשים שהוקמו בארץ ישראל, ובעיקר אל בסיסי חיל האוויר שסבלו ממחסור חריף בכוח אדם. בהמשך הופנו המגויסים היהודים למחנות הצבא העצימים שהוקמו במצריים, וכאלפיים מהם צורפו לכוח שנחת ביוון.

זמן קצר לאחר שהבריטים הגיעו ליוון הם נאלצו לסגת בבהילות מפני הצבא הגרמני שתקף את יוון. עקב מחסור באוניות פינו הבריטים את הכוחות הלוחמים בלבד, וחיילי יחידות העזר הונחו להיכנע לכוחות הגרמנים. כך מצאו עצמם כ-1400 מן המגויסים מארץ ישראל במחנה שבויים גרמני, שם שהו עד סוף מלחמת העולם השנייה.

Kriegsgefangenenpost

Postkarte

19.

26.2.42-14

Stempel VIII An
Geprüft:
Nr. 9a

JRENE WEISMAN

C/O FISHMAN

Gebührenfrei!

Absender:

Vor- und Zuname:
J.L. WEISMAN

Gefangenennummer: 23761

Lager-Bezeichnung:
M.-Stammlager VIII B
Deutschland (Allemagne)

Empfangsort: TEL-AVIV

Straße: 23. B FEIERBERG

Land: PALESTINE
Landesteil (Provinz) usw.

3 + 1

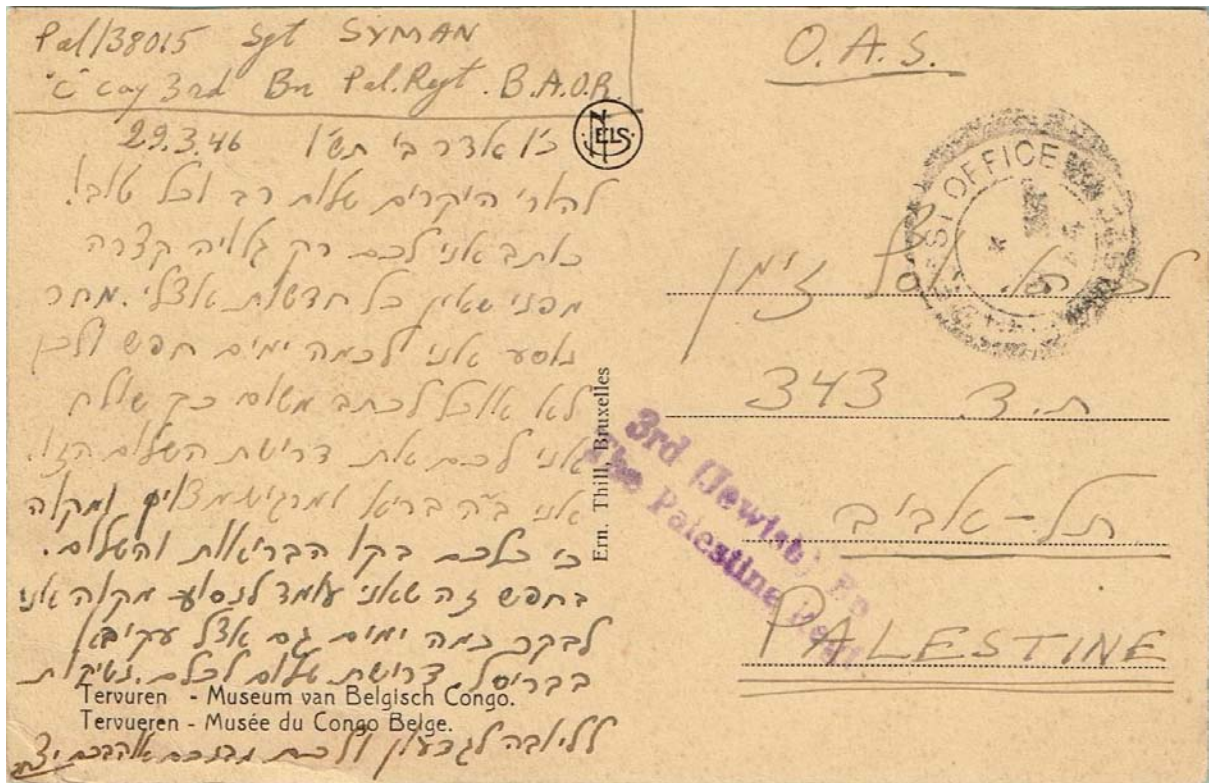
גלויה ששלח שבוי מלחמה ארץ ישראלי – אחד מאלו שנפלו בשבי הגרמנים ביוון - משטאלאג 8B
למשפחתו בתל אביב בפברואר 1942. מאוספו של לורנס פישר.

בחודש מרץ 1942 החלו הבריטים לגייס לצבא גם נשים מארץ ישראל. במהלך המלחמה התנדבו כ-4000 נשים יהודיות מארץ ישראל לשרת בשורה ארוכה של תפקידים דוגמת חובשות, נהגות, פקידות מחסנאיות ועוד.

המשך הלחץ מצד ההנהגה היהודית חייב את הבריטים להיכנע ולהתיר למתנדבים היהודים להתגייס גם ליחידות הלוחמות, אולם גם במקרה זה ניסו הבריטים ככל האפשר לרפות את ידי המתגייסים. יהודי ארץ ישראל נשלחו למחנות אימונים שם זכו לאימון שטחי, קיבלו ציוד מאיכות ירודה, ושובצו בעיקר לתפקידי שמירה במחסנים ובמחנות שבויים.

החטיבה היהודית הלוחמת

לאחר ארבע שנים ארוכות בהן הנחיל הצבא הבריטי אכזבה רבה למגויסים היהודים ששאפו לשרת בתפקידי לחימה, הוכרז בראש השנה תש"ה (18.9.1944) על הקמתה של חטיבה יהודית לוחמת (חי"ל). בחטיבה החדשה רוכזו שלושת גדודי הרובאים שעסקו, כאמור, בתפקידי שמירה באתרים שונים, וכן יחידות העזר המקצועיות שהיו משובצות ברחבי הצבא הבריטי. החטיבה הניפה דגל כחול לבן וסמל החטיבה כלל מגן דוד. כחודשיים לאחר הקמתה נשלחה החטיבה היהודית אל איטליה הכבושה, שם התאמנה במשך כשלושה חודשים נוספים. בחודש פברואר 1945 שובצה החטיבה היהודית בקו החזית, שם זכתה להשתתף במספר קרבות התקפה בצפון איטליה.

גלויה שנשלחה על ידי חייל מהגדוד השלישי של החי"ל. מאוספו של לורנס פישר.

הסיוע לבריטים במלחמתם

בנוסף לאנשים שהתגייסו ישירות לצבא הבריטי ושירתו ביחידותיו כחיילים מן המניין, הגישו לוחמי ההגנה סיוע רב לבריטים במגוון של תחומים. ההיכרות עם תנאי האזור וידיעת השפה הערבית הפכה לוחמים אלו לבעלי חשיבות רבה בעיני הבריטים, ששילבו אותם במגוון גדול של פעולות ריגול, סיור וחבלה.

אנשי שירות הידיעות של ההגנה נרתמו לביצוע שורה של פעולות מודיעין וחבלה בשטחי סוריה ולבנון שהיו תחת משטר וישי הצרפתי ששיתף פעולה עם הנאצים. מבין פעולות אלו זכתה לפרסום רב דווקא הפעולה שלא הצליחה, אשר נודעה בתולדות היישוב כפרשת כ"ג יורדי הסירה. בחודש מאי 1941 יצאה מחופי ארץ ישראל סירת מנוע ועל סיפונה 23 לוחמים של ההגנה וכן משקיף מטעם הבריטים. משימתם הייתה לפוצץ את מתקני הנפט בנמל טריפולי, אולם הם נעלמו ולא נודע מה עלה בגורלם.

פעולה נוספת שזכתה לפרסום מיוחד כללה שתי קבוצות של אנשי סיור שיצאו להכשיר את הדרך לקראת הפלישה הבריטית לסוריה ולבנון. על אחת משתי הקבוצות פיקד **יגאל אלון** ועל הקבוצה השנייה **משה דיין**. בפעולה זו נפצע משה דיין ואיבד את עינו.

משה דיין איבד את עינו

תחת קטגוריה זו ניתן למנות גם את פעילותם של הצנחנים היהודים אשר נשלחו אל שטחי הכיבוש הנאצים במזרח אירופה על מנת ליצור קשר עם האוכלוסייה היהודים ולעודד פעולות התנגדות כנגד הצבא הגרמני הקורס. למרות גבורתם האישית ונחישותם המשימה נכשלה. מרבית הצנחנים נפלו בשבי האויב תוך זמן קצר וחלקם הוצאו להורג.

בולי קרן קיימת המראים את הצנחנים. הדפס הרכב "דאר" הפך תוויות אלו לבולי דואר בתקופת מינהלת העם. מכתב רשום אקספרס בתעריף כולל של 65 מיל. מעטפה נדירה זו היא מאוספו של איתמר קרפובסקי

בצל האיום על ארץ ישראל

כאשר התעורר החשש שכוחות הציר עלולים להביס את הבריטים במצריים ולהגיע אל ארץ ישראל, החל ארגון ההגנה לגבש שורה של תכניות להגנה על היישובים היהודיים בארץ. במסגרת היערכות זו הוחלט על הקמת מסגרת צבאית יהודית שתהיה נתונה למרותה של ההנהגה היהודית. בחודש מאי 1941 הוקמו יחידות אלו אשר זכו לכינוי "פלוגות מחץ" – פלמ"ח.

אל מול האויב המשותף ריכזו הבריטים את מדיניותם העוינת כלפי היהודים והסכימו לשתף פעולה עם הכוח היהודי העצמאי שהלך ונבנה. יחד גובשה "התכנית הארץ ישראלית" ולפיה, במקרה בו יצליחו הגרמנים לכבוש את ארץ ישראל מידי הבריטים, יפעלו לוחמי הפלמ"ח ככוח גרילה בעורף האויב. הצבא הבריטי סייע באימון לוחמי הפלמ"ח ואף צייד אותם בנשק.

שיתוף הפעולה עם הבריטים נמשך כשנה, אולם זמן קצר לאחר תבוסת צבאו של רומל בקרב אל עלמיין, והסרת האיום על ארץ ישראל, ביטלו הבריטים את עזרתם לארגון הפלמ"ח, ואף העמידו לדין את הגנרל הבריטי שיזם את הפעילות המשותפת.

האצ"ל מסייע לבריטים

מספר ימים לאחר פרוץ מלחמת העולם השנייה פרסם **זאב ז'בוטינסקי** הודעה ובה קרא ללוחמי האצ"ל להפסיק את פעולותיהם כנגד הבריטים ולהילחם לצדם, שכם אל שכם, בכל החזיתות. בעקבות קריאה זו, והבטחה שקיבלו מידי הנהגת האצ"ל בארץ ישראל, שיחררו הבריטים את דוד רזיאל מן הכלא והתירו לו לחזור ולגייס את לוחמי האצ"ל. בחודש מאי 1941 הציע דוד רזיאל לבריטים לארגן קבוצה של חבלנים שיצאו לעירק ויסייעו בפעולות כנגד כוחות המורדים הפרו נאצים בהנהגת **ראשיד עלי**. רזיאל, שיצא לעירק אישית עם עוזרו **יעקב מרידור** ועם שני לוחמים שהוכשרו לפעולות חבלה, נקלע להפצצה גרמנית על שדה התעופה הבריטי בחבנייה ונהרג. הנהגת האצ"ל ניסתה להציע לבריטים תכניות נוספות לסיוע במאמץ המלחמתי, אולם הבריטים שהיו חשדנים מאוד כלפי האצ"ל דחו כמעט כל ניסיון נוסף.

לסיכום

למעלה מעשרת אלפים יהודים מארץ ישראל, גברים ונשים, התנדבו לשרת בצבא הבריטי במהלך מלחמת העולם השנייה. הם עשו זאת למרות התנגדות הפקידות הבריטית הבכירה, ולמרות הפעולות הרבות שננקטו על מנת להצר את צעדיהם.

ההנהגה היהודית, שעודדה את הגיוס, ראתה בו אמצעי לרכישת ניסיון צבאי לקראת הקמת צבא המדינה היהודית העצמאית שעתידה לקום. בנוסף, קיוו מנהיגי היישוב שעמידתם לצד הבריטים במלחמתם תקנה ליהודים נקודות זכות במאבק העתידי על מעמדה של ארץ ישראל.

התקווה לשינוי עמדתם של הבריטים אמנם נכזבה, אולם הניסיון הקרבי והמנהלי שנרכש במסגרת הצבא הבריטי, ובעיקר במסגרת החטיבה היהודית הלוחמת, היה יקר מפז. רבים ממפקדי צה"ל בשנותיו הראשונות הוכשרו במסגרת הצבא הבריטי, כמו גם מרבית הקצינים והלוחמים של החילות המקצועיים.

חשוב להזכיר, כי בחודשים שלאחר תום המלחמה היה לחטיבה היהודית הלוחמת תפקיד מכריע בסיוע לפליטים היהודים מרחבי אירופה. משאיות החטיבה הובילו את הפליטים לעבר נמלי איטליה, שם הועלו על ספינות המעפילים. לוחמי החטיבה שימשו כמורים במחנות הפליטים, ותרמו רבות לעידוד רוחם של ניצולי מחנות הריכוז.

משה רימר אוסף את נושא הרכיכות, אותו גם הציג ברמה הבינלאומית. כיום הוא שוקד על תצוגה חדשה בנושא "הדברים שאנו סוחבים איתנו". משה הוא מורה דרך ובר סמכא בהיסטוריה של ארץ ישראל והתנועה הציונית. כתובתו למשלוח תגובות: rimer@netvision.net.il

באמצעות פקס

אספנים בנושא של שפת האספרנטו מזהים בוודאי את הגליון הנראה להלן. מדובר בבול שהונפק ביוגוסלביה בשנת 1953, לכבוד קונגרס האספרנטו-ה-38 שנערך במדינה.

הבול, בערך נקוב של 300 דינר, שימש למשלוח בדואר אוויר. הדפס הרכב עם הכיתוב STT VUJNA, מלמד שבול זה שימש בטריאסט, שהייתה טריטוריה עצמאית עד חלוקתה בין איטליה ליוגוסלביה בשנת 1954. הבול הודפס בגליונות של שנים עשר בולים (בסך הכל הודפסו 1,000 גליונות כאלה) ושל שמונה בולים (375 גליונות). בשוליהם של הגליונות הקטנים יותר הוסף הדפס רכב פרטי המאזכר את הקונגרס. מחירו של גליון כזה מגיע בשוק הבולאי לכדי 2,700 דולר.

והנה לאחרונה הופיע גליון כזה למכירה באתר המכירות המקוון איביי במחיר צנוע של 20 דולר בלבד. בעקבות זאת פנה אלינו אספן (אשר מסיבה לא ברורה אינו חבר באיל"ת) ובפיו שאלה קצרה: הייתכן?

כלל בסיסי בחיים אומר, שאם משהו הוא טוב מכדי להיות אמיתי הרי שהוא אינו אמיתי. כך גם במקרה זה: התשובה לתעלומה טמונה בתיאור הפריט. המוכר מציין

במפורש, כי לא מדובר בגליון המקורי אלא בהעתק פקסימיליה (כלומר, צילום צבעוני) שלו. ברור לחלוטין, שצילום של פריט בולאי אינו פריט ראוי לאיסוף ובוודאי שהוא אינו ראוי לתצוגה. ספק בעינינו אם מישוהו ירצה בכלל לקנות העתק כזה, ואנו ממליצים בחום שלא לעשות זאת. במקרה שלפנינו כדאי, לדעתנו, לוותר על הגליון השלם (אשר הערך המוסף שלו הוא ממילא פרטי) ולהסתפק בבול בודד (אשר גם כך הוא יקר למדי, ונושא תג מחיר תלת ספרתי בדולרים).

בקרב בנושאון – גליון על "חינוך"

אם ברצונכם לפרסם מאמר או ידיעה בחוברת זו הנכם מוזמנים לפנות אל העורכים בהקדם האפשרי בדואר אלקטרוני noson.ed@gmail.com או בדואר רגיל (בית יואל, נמל תל אביב 40, תל אביב 63506).

הזמנה לאסיפה הכללית השנתית

הנכם מוזמנים לאסיפה הכללית השנתית של איל"ת – אגודה ישראלית לבולאות תימאטית, אשר תתקיים ביום חמישי, ה-20 במרץ 2014, בשעה 17:00, בביתן לבולאות ולדואר במוזיאון ארץ ישראל ברמת אביב.

לקיום האסיפה במועדה דרושה נוכחות של מחצית מכלל חברי איל"ת. בהעדר רוב של חברים בשעה הנקובה, תתחיל האסיפה בשעה 17:30, והיא תהיה חוקית בכל מספר של נוכחים.

סדר היום באסיפה:

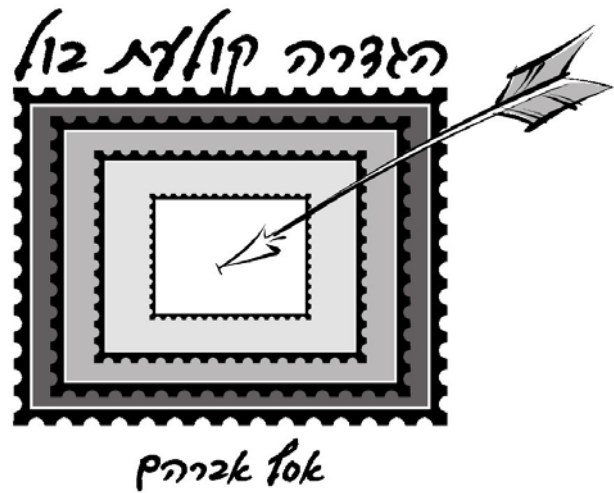
בחירת יו"ר ומזכיר האסיפה
דברי יו"ר העמותה על פעילות העמותה בשנת 2013
דו"ח מזכיר איל"ת, גזבר העמותה וועדת הביקורת
אישור תקציב העמותה לשנת 2014
דיון חופשי

דואר הניצחון

דואר הניצחון (באנגלית – V-mail, קיצור של Victory mail) הוא שיטה להעברת דואר ששימשה את צבא ארצות הברית במהלך מלחמת העולם השנייה. שיטה דומה שימשה במקביל גם את הצבא הבריטי, תחת השם איירגרף (Airgraph).

במהלך מלחמת העולם השנייה היו לצבא ארצות הברית מאות אלפי חיילים בחזית, מרחק של אלפי קילומטרים מהבית. חיילים אלו ניצלו כל רגע פנוי על מנת לכתוב הביתה, וכתוצאה מכך נאלץ הצבא

האמריקאי להתמודד עם כמויות אדירות של מכתבים, אותם היה צריך להעביר לביקורת הצנזורה ולהטיס הביתה. המטרה של פורמט דואר הניצחון הייתה, בראש ובראשונה, הקטנת המסה והנפח של מכתבים אלו.

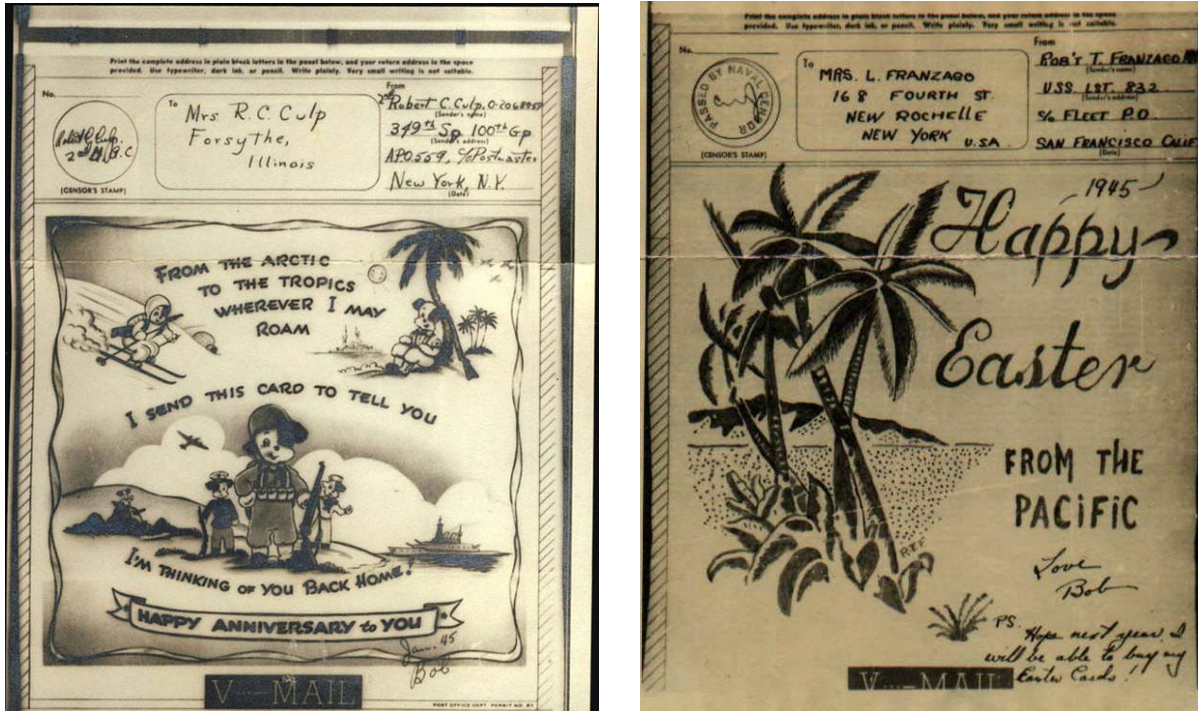

איירגרף בריטי עם איור של עוגת יום הולדת ונר

הצבא האמריקאי הנפיק טפסים יעודיים, בגודל של 178 X 232 מילימטר, אשר על גבם יכלו החיילים לכתוב. המכתבים היו מצולמים על גבי מיקרופילם, כך שרק המיקרופילם היה מוטס חזרה לארצות הברית. התוצאה הייתה שנפח הדואר במטוס קטן פי 40 לערך, ומשקל הדואר פי 60. בכך התפנה במטוסים מקום לצרכי מלחמה חיוניים. עם הגיע המטוס לארצות הברית היו מפתחים את המיקרופילם, מדפיסים את המכתבים (בגודל 107 X 132 מילימטר), ומשגרים אותם בתוך מעטפה לנמען.

לטפסי דואר הניצחון הייתה מטרה משנית: להגביר את ביטחון השדה באמצעות הקטנת נפח הכתיבה. לשם כך אוירו רוב הטפסים באיורים שונים, בחלקם בעלי גוון פטרייטי ובחלקם

ברוח ההומור. השטח שנותר לשולח היה מצומצם, ובמקרים רבים הוא נאלץ להסתפק בדרישת שלום קצרה. כך הוקל העומס על הצנזורים וקטנה הסכנה לחשיפת סודות צבאיים. מצד שני, חיילים רבים היו התלוננו שהטפסים אינם מספקים את כל צרכיהם. מבחינת בטחון שדה שיטת דואר הניצחון הייתה חסינה לשימוש בדיו סמוי ובסימנים מיקרוסקופיים, משום שאלו לא "עברו" בתהליך הצילום.

שני טפסים של דואר הניצחון ובהם שפע נושאים.

מבחינה בולאית, האיוורים על טפסי דואר הניצחון (וכן בשירות בריטי המקביל, איירגרף) הופכים אותם לרלוונטים לנושאי איסוף רבים. מאחר ומדובר בשירות דוארי רשמי הטפסים הם חומר בולאי לגיטימי (ואף רצוי) לתצוגות תחרותיות. ניתן לאסוף הן את הטפסים המקוריים והן את המכתבים המפותחים, כאשר הסוג הראשון קשה להשגה הרבה יותר.

אסף אברהם, אספן של בולי בריטניה, הוציא לאור את המילון האנציקלופדי החדש לבולאות ולדואר. לתגובות: philapub@gmail.com.

דמי חבר באיל"ת לשנת 2014

דמי החבר באיל"ת לשנת 2014 עומדים על סך של 140 שקל (לנוער 70 שקל בלבד). את דמי החבר יש לשלוח לגזבר האגודה, **שלמה וורגן** (ת.ד. 2561, ראשון לציון 75124). המחאות יש לרשום לפקודת איל"ת.

אנא, שלחו את דמי החבר לשנת 2014 עוד היום!